

Aalto-yliopisto

PUUN MAHDOLLISUUDET LÄHIÖSANEERAUKSESSA

Aalto-yliopisto Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu

Arkkitehtuurin Laitos

Puurakentamisen oppituoli

Lisätietoja:

Yrsa Cronhjort   yrsa.cronhjort@aalto.fi

PUUN MAHDOLLISUUDET LÄHIÖSANEERAUKSESSA

- JOHDANTO: Korjausrakentamisen haasteet
- NÄKÖKULMA: Lähiöuudistus – kaupunkiemme kehittäminen
- ESIMERKKI: Tes Energy Facade – julkisivujen korjausmenetelmä
- CASE: Riihimäki passiivitalosaneeraus
- T&K TOIMINTA: Puun mahdollisuudet lähiösaneerauksessa

KORJAUSRAKENTAMISEN HAASTEET

Euroopan tavoitteet rakentamisessa 2020

KORJAUSRAKENTAMISEN TAVOITTEET : DIRECTIVE 2010/31/EU

Vähimmäisvaatimusten soveltamista energiatehokkuuteen, kun kyse on:

- olemassa olevista rakennuksista, rakennuksen osista ja rakennusosista, joihin tehdään laajamittaisia korjauksia
- rakennusosista, jotka muodostavat osan rakennuksen vaippaa ja joilla on merkittävä vaikutus rakennuksen vaipan energiatehokkuuteen, kun niitä jälkiasennetaan tai korvataan
- rakennuksen teknisistä järjestelmistä, kun ne asennetaan tai korvataan tai kun niitä parannetaan

MÄÄRÄYSTEN LÄHTÖKOHDAKSI OTETTAVA

KUSTANNUSOPTIMAALINEN TASO

Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kun rakennuksiin tehdään laajamittaisia korjauksia, rakennuksen tai sen korjatun osan energiatehokkuutta parannetaan siten, että ne täyttävät 4 artiklan mukaisesti vahvistetut energiatehokkuutta koskevat vähimmäisvaatimukset sikäli kuin tämä on teknisesti, toiminnallisesti ja taloudellisesti toteutettavissa.

Suomi:

Korjausrakentamisen energiamääräykset

”Ympäristöministeriö valmistelee parhaillaan korjausrakentamista koskevia energiamääräyksiä. Määräyksiä sovellettaisiin sellaiseen korjausrakentamiseen, jonka yhteydessä voidaan parantaa energiatehokkuutta osana muusta syystä johtuvaa korjaus- tai uusimistyötä. EU:n rakennusten energiatehokkuusdirektiivi velvoittaa jäsenvaltioita antamaan ja julkaisemaan korjausrakentamista koskevat lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset 9. heinäkuuta 2012 mennessä. Toimenpide on osa hallitusohjelmaa...”

Toteutusaikataulu 8/2011 – 7/2012

<http://era17.fi/rakentamisen-ohjaus/korjausrakentamisen-ohjaus-rakentamismaarayksilla/>
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=187948&lan=fi>

*Tyypikerrostalo, 1970-luku, Riihimäki
Kuva Ville Riikonen, Aalto*

LÄHIÖUUDISTUS - KAUPUNKIEMME KEHITTÄMINEN

Asuinalueiden haasteet

Suomen Ympäristökeskuksen toimittaman Asukasbarometrin 2010 tulokset nostavat lähiöiden kerrostaloalueiden heikkouksina esiin seuraavat:

- Sosiaaliset häiriöt, rauhattomuus
- Turvattomuus
- Epäsiisteys
- Luonnonympäristön puute
- Liikennemelu
- Huono pyöräily-ympäristö
- Rakennusten ulkonäkö ja mittakaava
- Asumisväljyys liian tiheä
- Tyytymättömyys pihoihin
- Alhainen asunto-arvosana
- Alhainen asuinalue-arvosana
- Toivetalotyyppi toteutumatta
- Tyytymättömyys mahdollisuuksiin osallistua päätöksentekoon

Täydennysrakentamiseen suhtautuvat positiivisimmin 20-49 vuotiaat ja pienten lasten perheet. Kaikista vastaajista 54 % hyväksyy täydennysrakentamisen omalla asuinalueella, jos sen sijoittamiseen ja suunnitteluun pääsee itse vaikuttamaan

Valtioneuvoston asuntopoliittinen toimenpideohjelma 14.02.2008

TAVOITTEENA ON:

- Parantaa talouskasvun edellytyksiä lisäämällä kasvukeskusten asuntotarjontaa (erityisesti vuokra-asuntotarjonnan turvaaminen)
- Edistää asumisen kohtuuhintaisuuden toteutumista
- Eheyttää yhdyskuntarakennetta
- Vähentää asumisen ilmastopäästöjä
- Parantaa muita heikommassa asemassa olevien väestöryhmien asumistilannetta
- Luoda edellytykset asuinrakennuksien hyvälle ylläpidolle ja viihtyisien asuinympäristöjen kehittämiseksi

Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen osana ilmastonmuutoksen vastaista strategiaa

Suomessa on käytetty maata yhdyskuntarakentamiseen asukasta kohden moninkertainen määrä muihin länsimaihin sekä Pohjoismaihin verrattuna. Tämä tarkoittaa mm sitä, että etäisyydet ovat pitkiä, infran rakentaminen on kallista ja päästöt sekä luonnonvarojen kulutus kasvavat.

” VTT:n ympäristöministeriölle tekemän tutkimuksen mukaan yhdyskuntarakennetta eheyttämällä voidaan vähentää vuotuisia kasvihuonepäästöjä kymmenessä vuodessa määrällä, joka vastaa 15 prosenttia Suomen kaikkien kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistavoitteesta.”

Suomen rakennettu ympäristö 2025

SUOMEN RAKENNETUN YMPÄRISTÖN OMINAISUUKSIIN VUONNA 2025 KUULUVAT:

- Terveellisyys, turvallisuus, toimivuus, taloudellisuus, tuottavuus
- Ekologisuus, esteettisyys, esteettömyys, eettisyys, elämyksellisyys
- Yksilöllisyys, yksityisyys, yhteisöllisyys, yllättävyys
- Muunneltavuus, mukautuvuus, monikäyttöisyys, monikulttuurisuus

Suomen rakennettu ympäristö 2025

KÄYTTÄJIEN TARPEET KAIKEN TOIMINNAN LÄHTÖKOHTANA

LÄHIÖISTÄ ON TULOSSA ELINVOIMAISIA, HOUKUTTELEVIA
ASUINALUEITA

KÄYTTÄJÄLÄHTÖISYYS JA EKOTEHOKKUUS TILASUUNNITTELUN
OHJENUORANA

PALVELUJEN TARJONTA JA KYSYNTÄ LISÄÄNTYVÄT

LAATU KILPAILUTEKIJÄNÄ JA VALINTAPERUSTEENA

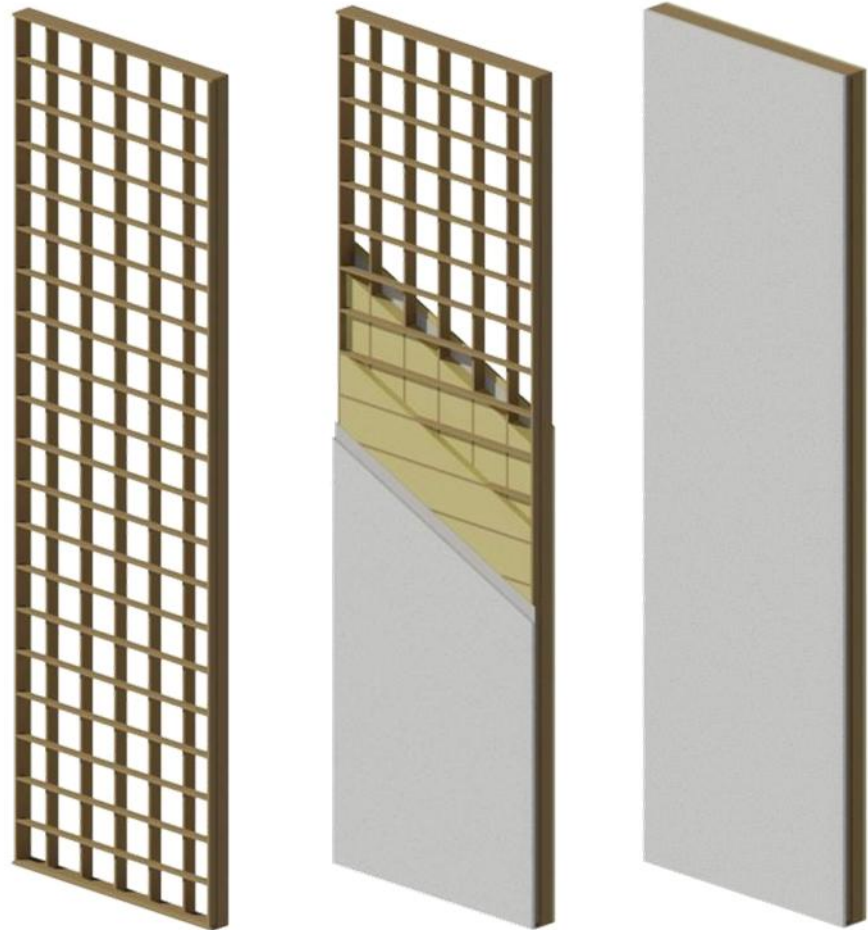
**> VUONNA 2025 SUOMESSA ON MAAILMAN PARAS RAKENNETTU
YMPÄRISTÖ !**

TES ENERGY FACADE JULKISIVUJEN KORJAUSMENETELMÄ

TES ENERGY FACADE

- PUUN KÄYTÖN LISÄÄMINEN KORJAUSRAKENTAMISESSA
- ENERGIATEHOKKUUDEN HUOMATTAVA PARANTAMINEN
- HUOMATTAVA VAIKUTUS RAKENNETUN YMPÄRISTÖMME HIILIDIOKSIDIEMISSIONIHIN
- ESIVALMISTUKSEN TUONTI KORJAUSRAKENTAMISEN MARKKINOILLE
- KORJAUSPROSESSIN NOPEUTTAMINEN RAKENNUSTYÖMAALLA

TES ELEMENTIT

KERROKSET

(pehmeä tasoittava kerros)

(ilmatiivis kerros)

kantava runko

lämmöneristys

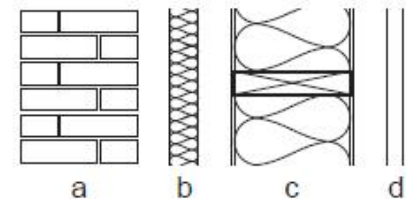
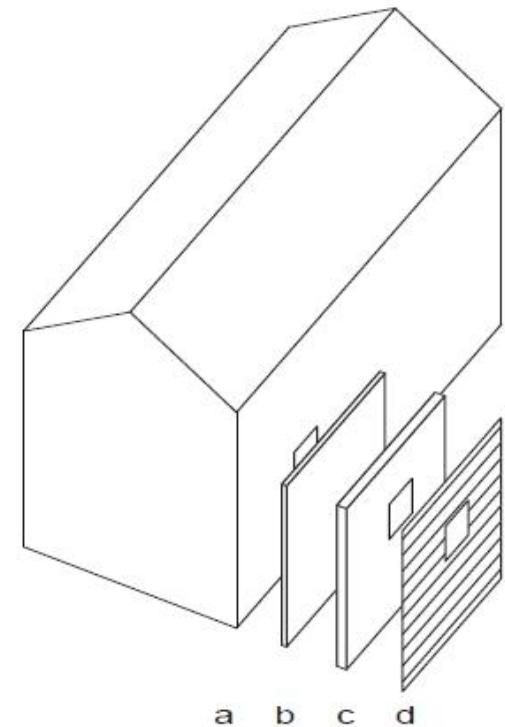
(sisä- ja ulkoverhous)

ASENNUS

- olevan julkisivun päälle
- osittain puretun julkisivun päälle
(tyypillisesti betoni sandwich kuoret)
- voidaan myös kokonaan korvata oleva julkisivu

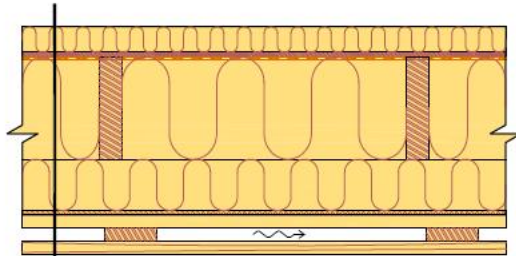
LÄMMÖNERISTYS

Lämmöneristysten määrä elementeissä riippuu mahdollisen jäävän, vanhan lämmöneristysten kerrospaksuudesta, kunnosta ja lämmöneristyskyvystä sekä valituista energiatehokkuus- ja lämmöneristystavoitteista korjatulle rakenteelle

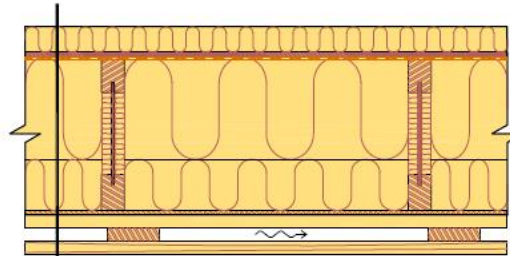
TES ELEMENTIT

Ulkoseinäelementti (PE 1)

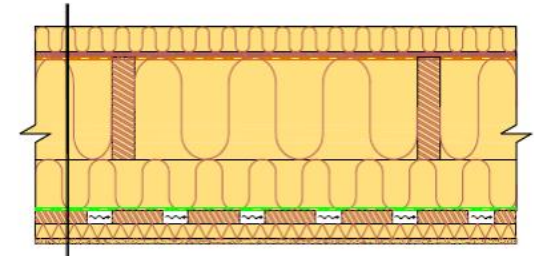
- pehmeä lasivillamatto ilimattuna levyyn
- havuvanerit tai OSB-levy 9 mm
- verkkovahvistettu ilmansulkupaperi
- tolpparunko + villa 200 mm
- vaakakoolaus + villa 100 mm
- tuulensuojakipsilevy 9 mm
- julkisivuverhous

Ulkoseinäelementti (PE 2)

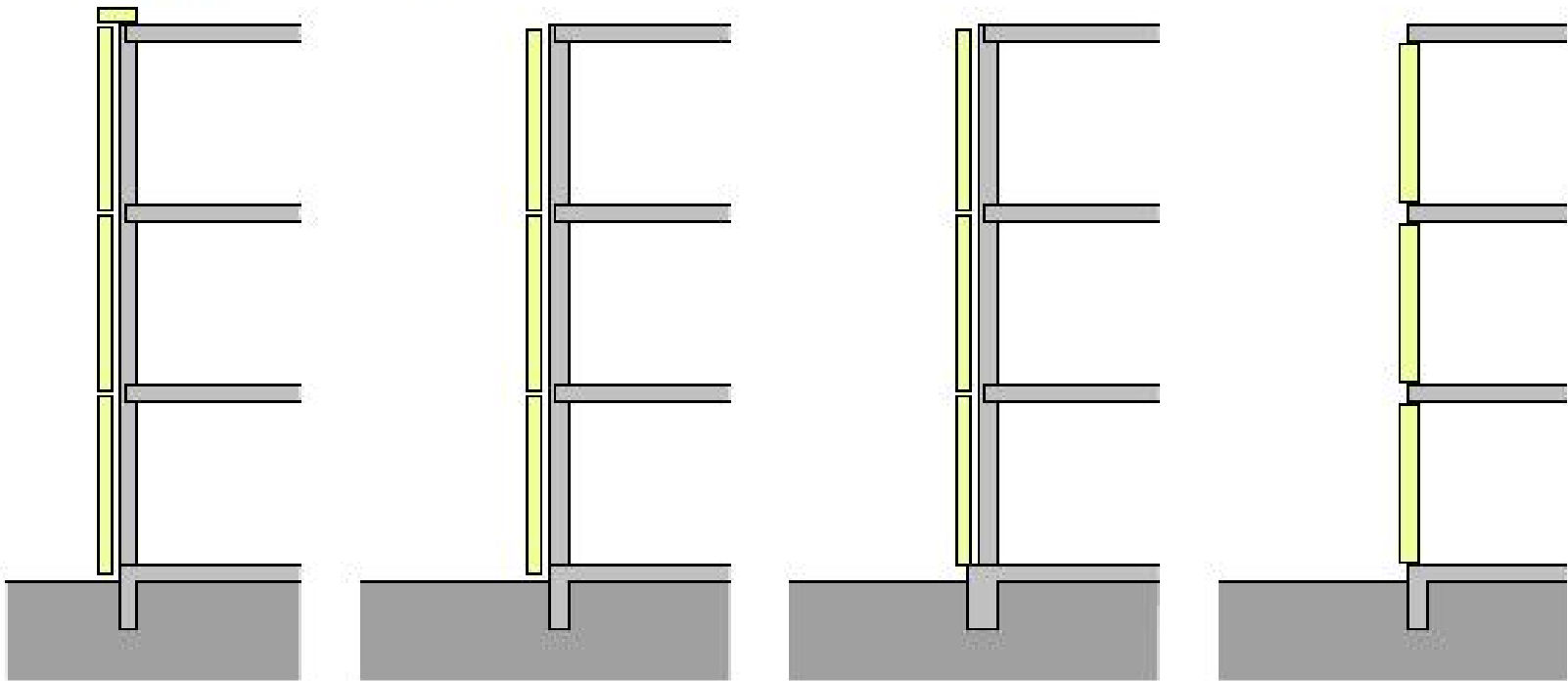
- pehmeä lasivillamatto ilimattuna levyyn
- havuvanerit tai OSB-levy 9 mm
- verkkovahvistettu ilmansulkupaperi
- uumapalkit + villa 300 mm
- tuulensuojakipsilevy 9 mm
- julkisivuverhous

Ulkoseinäelementti (PE 3)

- pehmeä lasivillamatto ilimattuna levyyn
- havuvanerit tai OSB-levy 9 mm
- verkkovahvistettu ilmansulkupaperi
- tolpparunko + villa 200 mm
- vaakakoolaus + villa 100 mm
- tuulensuojakangas
- vinolaudotus (jäykistys ja tuuletus)
- rappausvilla 30 mm
- rappaus

Typology of mounting

131. Typology of mounting elements a) hanging, b) storey wise mounted, c) standing, d) storey wise standing.

Kuvat Kimmo Lylykangas
 TES elementit tuotannossa
 INNOVA pilotti Riihimäki, Suomi
<http://parocfi.virtual35.nebula.fi/innova/>

Kuva Frank Lattke, TUM

JULKISIVUMATERIAALI VALITTAVISSA

Ohut- tai kolmikerrosrappaus

Tuulettuva rakenne:

Levyverhous

Puuverhous

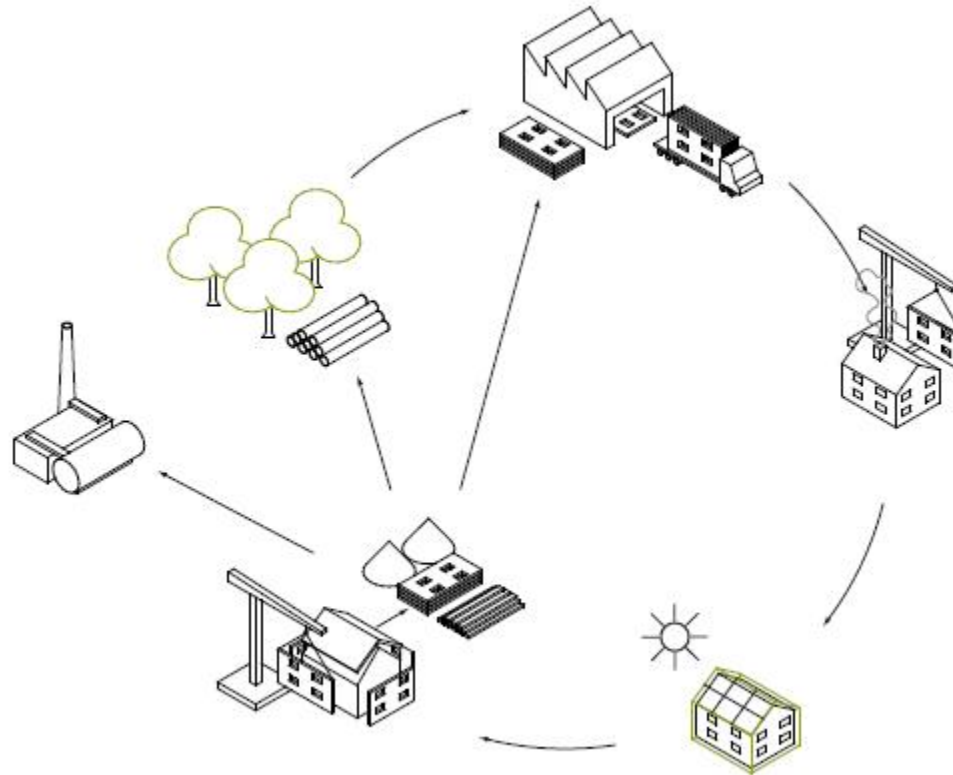
Ohuttiiliverhous

Kuitusementtilevy

Metallituotteet

TES PROSESSI

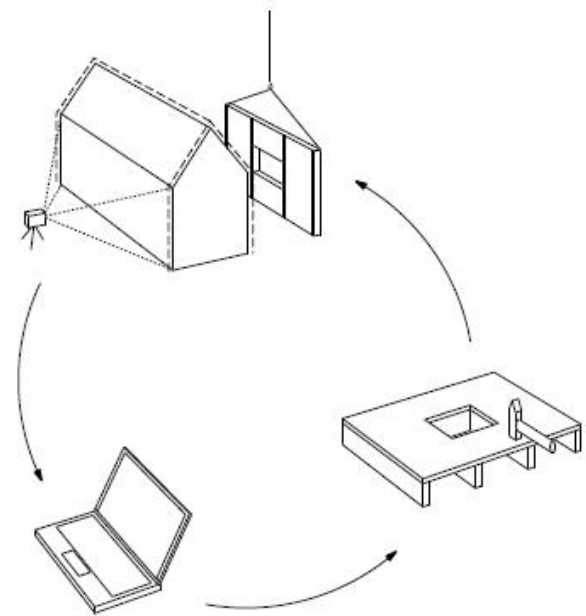
TES PROSESSI

Onnistuneen TES – korjauksen edellytyksiä:

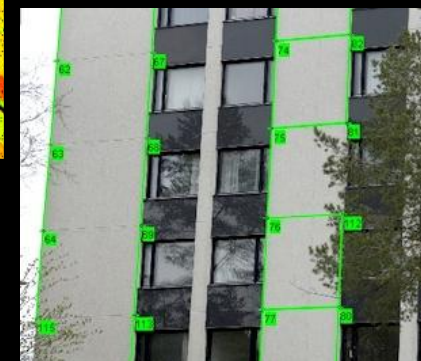
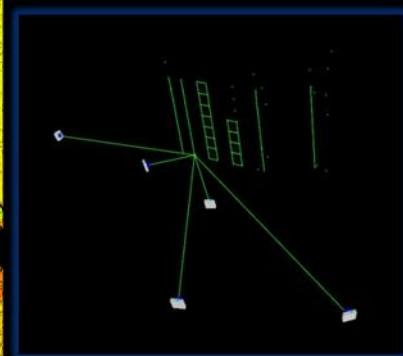
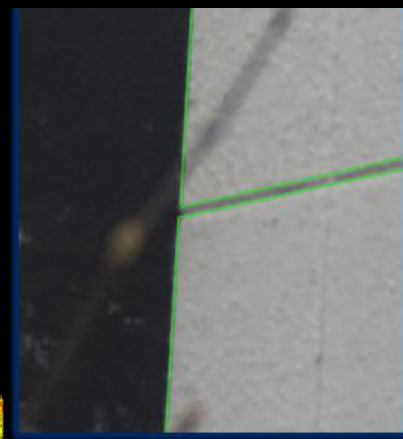
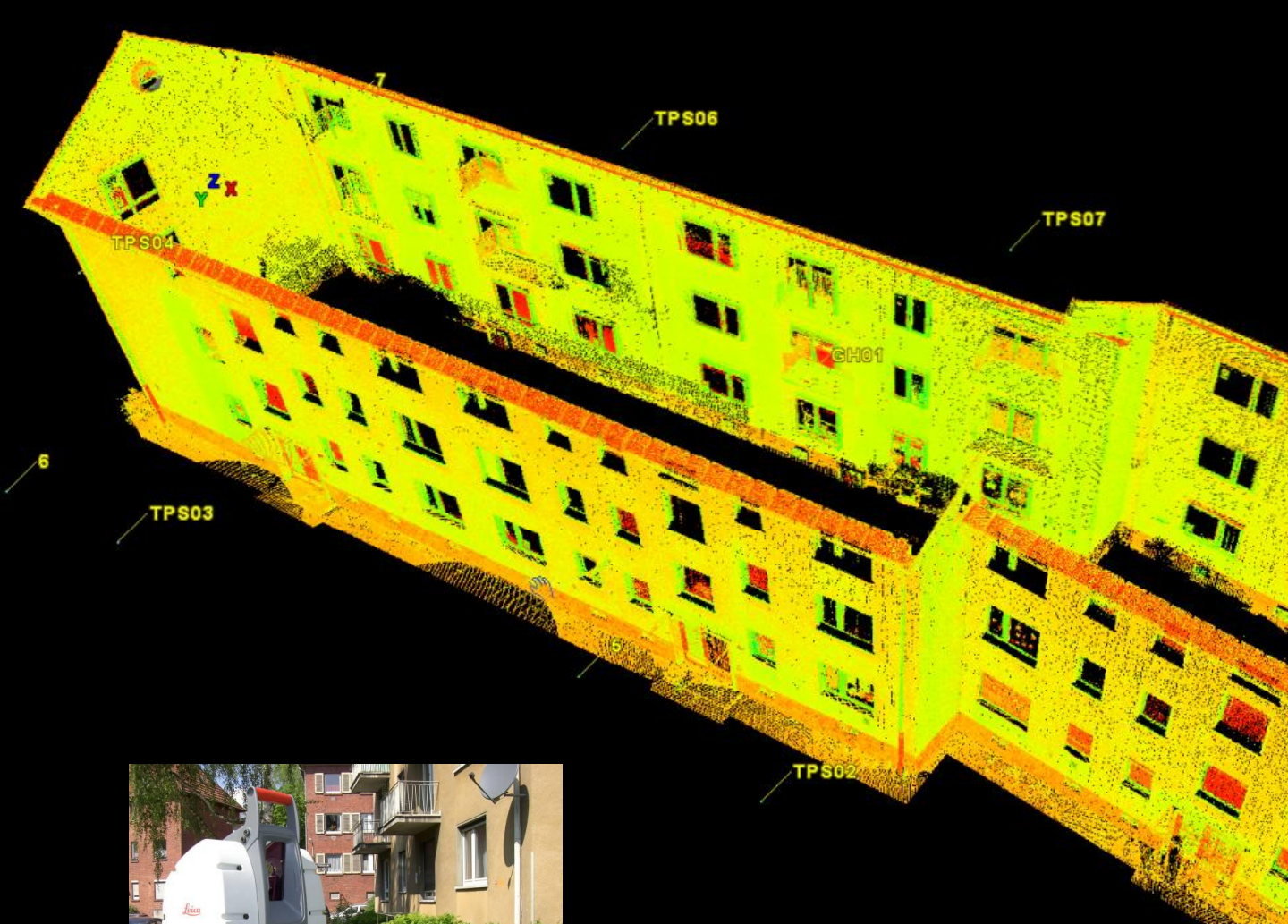
- interaktiivinen, monitieteinen suunnitteluprosessi
- ehdottomaan mittatarkkuuteen perustuva rakennusprosessi
- tietomallinnukseen perustuva tiedonkulku läpi prosessin
- esivalmistus

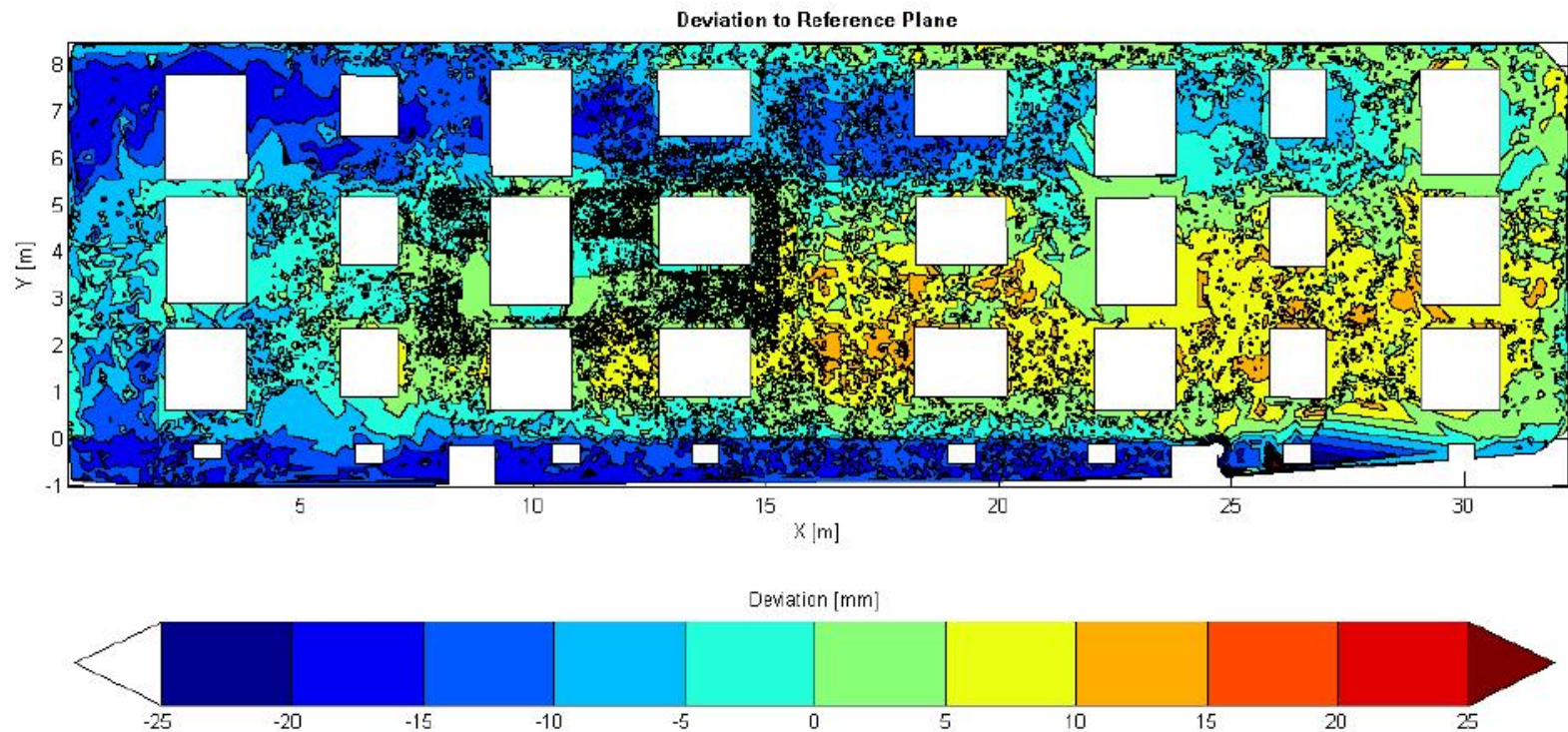
Suomessa laserskannaus on todettu suositeltavaksi mittausmenetelmäksi:

- tehokas (nopea)
- tarkka
- useamman rakennuksen samanaikainen mittaus mahdollista
- tulokset prosessoitavissa 3D – malliksi joka muodostaa BIM mallinnuksen perustan

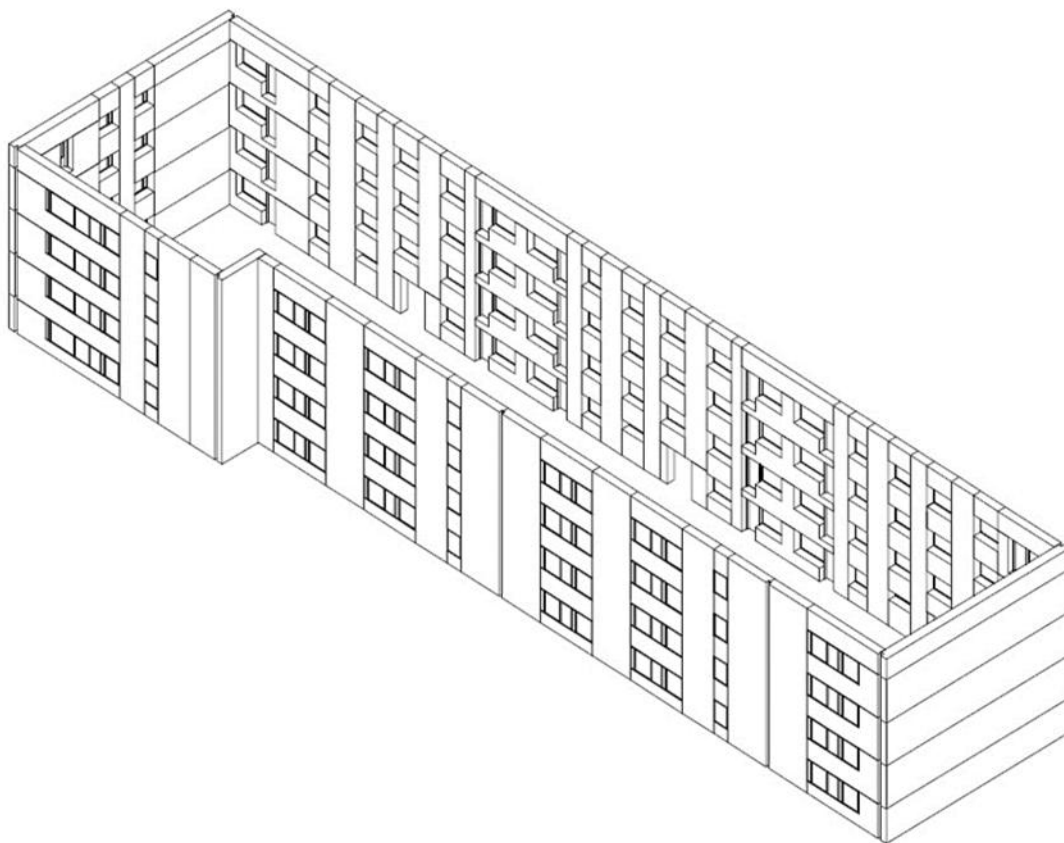
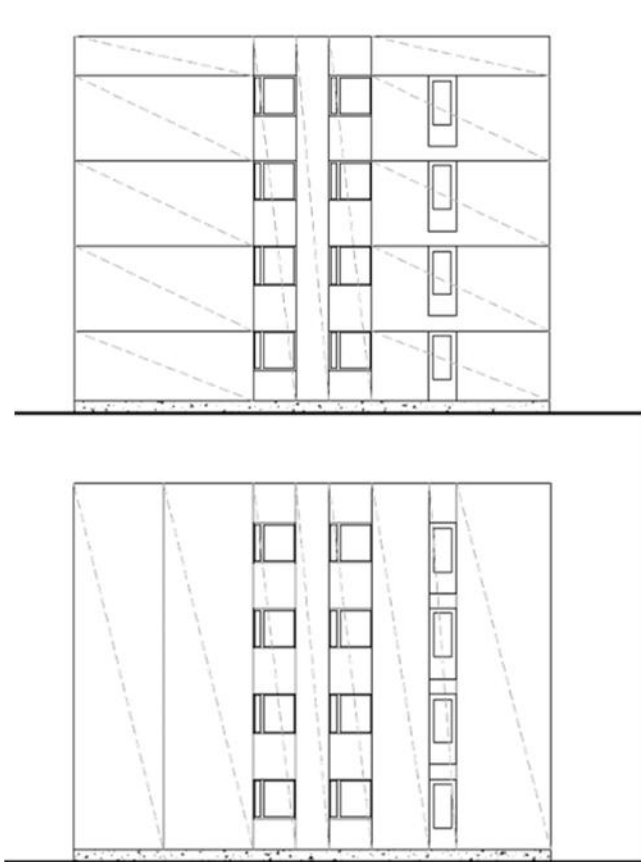
TES Energy Facade - menetelmä. TES manual pp 01_16

63. Irregularities of a façade with a size of around 32 x 9 m. The maximum deviation perpendicular to the surface plane is in total between 30 and 40 mm.

Kuva Frank Lattke, TUM

TAVOITE: RAKENNUSTELINETÖN ASENNUS

Suomessa rakennustelinetömyys mahdollistaa tehokkaan korjausrakentamisprosessin myös talviaikaan

*TES Korjaustyömaa
Kuva Frank Lattke, TUM*

TES menetelmän edut ja hyödyt

- KORKEA ESIVALMISTUSASTE
  - ▶ lyhytaikaisempi häiriö asumiselle, **nopea työmaa**
  - ▶ parempi kosteudenhallinta
  - ▶ parempi kustannusten hallinta
- UUDESSA JULKISIVUSSA ITSEKANTAVA RUNKO – MAHDOLLISUUDET:
  - Laajentaminen** tai lisärakentaminen
  - Parvekerakenteiden kannattaminen
  - Uusien ikkunoiden asennus uuteen julkisivuun
  - Lämmöneristyksen määrällisesti tarkoituksenmukainen lisäys
- TALOTEKNIikka-ASENNUSTEN INTEGROINTI JA ESIASENNUS ELEMENTTEIHIN
- JULKISIVUMATERIAALIN NOPEA JA ESIVALMISTEINEN VAIHTAMINEN MAHDOLLISTA TARVITTAESSA
- TELINEVAPAA RAKENNUSTYÖMAA

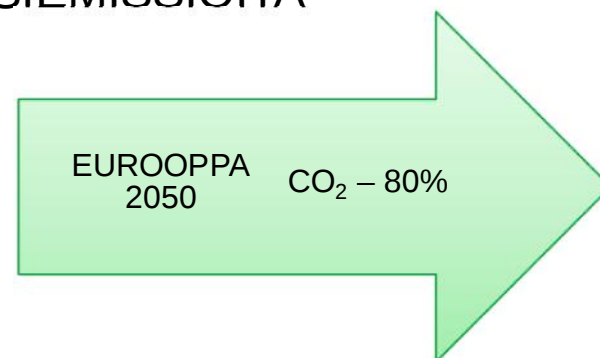
TES ja hiilidioksidemissiot

EUROOPAN UNIONIN TAVOITTEENA ON VÄHÄHIILISEN RAKENTAMISEN KEHITTÄMINEN OSANA EU:N YMPÄRISTÖTAVOITETTA:

HIILIDIOKSIEMISSIOIDEN VÄHENTÄMINEN 60-80% VUOTEEN 2050 MENNESSÄ

TES MENETELMÄLLÄ VÄHENNETÄÄN HIILIDIOKSIEMISSIOITA

- **korjausrakentamiseprosessin aikana**
  - esivalmistus ja puumateriaalin käytön lisääminen
- **rakennusten käytön aikana**
  - pienennetään käytön aikaista energiankulutusta

TAVOITTEENA ENERGIATEHOKKUUDEN PARANTAMINEN
Energiatehokkuuden parantaminen kansallisen passiivitalomääritelmän mukaiseen tasoon

TES energiatehokkuus Suomessa

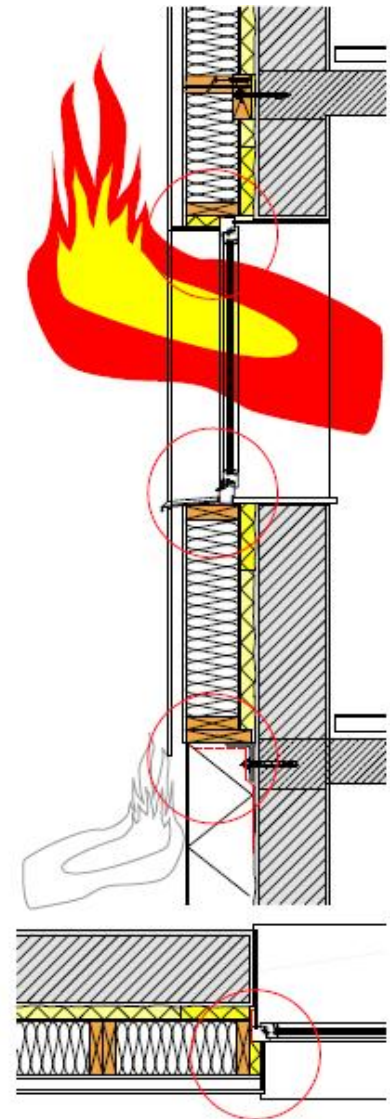
- PILOTTIEN ENERGIAEHOOKUUSTARKASTELUT OSOITTAVAT: PASSIIVITALON TASOINEN ENERGIAEHOOKUUS KORJAUSKOHTEESSA SUOMEN OLOSUHTEISSA ON SAAVUTETTAVISSA
- EDELLYTYKSENÄ PARANNETTU ILMANPITÄVYYS
- KORJAUSTOIMENPITEIDEN TÄRKEYSJÄRJESTYS
ILMANVAIHDON UUSIMINEN / TOTEUTTAMINEN KORKEALLA LTO - SUHTEELLA
IKKUNOIDEN UUSIMINEN
LISÄLÄMMÖNERISTYS
- SUUNNITELTUIJEN TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMINEN EDELLYTTÄÄ ENERGIAEHOOKUUDEN TARKASTELUA ENERGIASIMULOINNIN TAI – LASKENNAN MUODOSSA JA VUOROVAIKUTUSTA KORJAUSTYÖN SUUNNITTELUVAIHEESSA

TES ja paloturvallisuus

TES-JULKISIVU TÄYTTÄÄ PALOTURVALLISUUSVAATIMUKSET

(oletusarvona ei kantava julkisivu = rakennuksen runko toimii rakennuksen kantavana rakenteena)

- jos eristeet ovat luokkaa A2, s1-d0, esim. mineraalivilla, julkisivu on sellaisenaan SRMK:n osan E1 luokkien ja lukuarvojen mukainen
- jos eristeet ovat tätä alemmaa paloluokkaa, esim. puupohjaiset eristeet, tulee suunnitteluratkaisut tehdä siten, että palo ei pääse leviämään
  - eristykseen
  - ulkoseinärakenteen sisällä
  - ulkoseinän ja osastoivan rakennusosan liitoksen kautta
- paloturvallisuuden toteutuminen voidaan osoittaa kehittyneen palonsimuloinnin avulla (E1, kohta 1.3.2)

141. Fire scenarios for TES façade and critical joints (red circles).

Buchloe koulu, Saksa, TES korjaus 2009

Kuva Frank Lattke, TUM

RISØR Videregående skole, Norja

TES Korjaus 2009

Kuvat vasemmalta:

Yrsa Cronhjort, Knut Larsen

PAROC Innova - hanke, Riihimäki

Ensimmäinen Suomessa toteutunut TES korjaus

<http://parocfi.virtual35.nebula.fi/innova/>

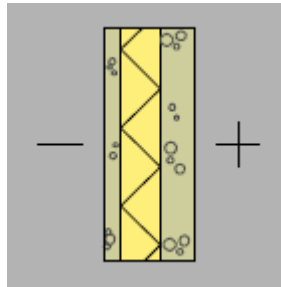
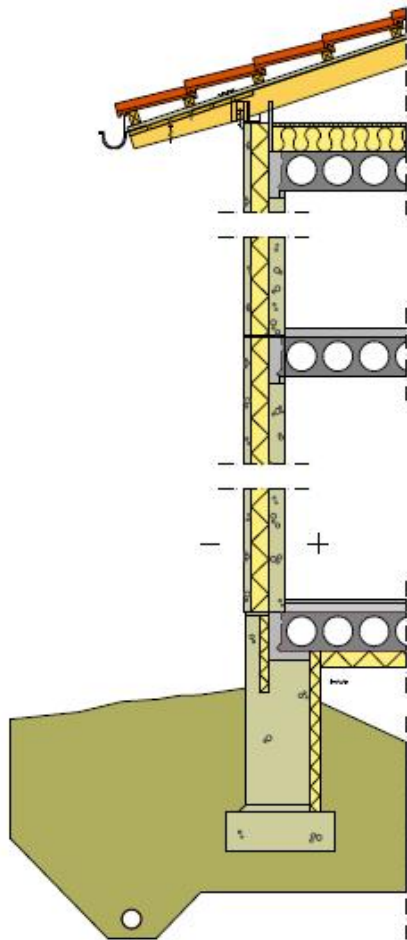
RIIHIMÄKI SUOMI, TES KORJAUS

INNOVA - HANKE

parocfi.virtual35.nebula.fi/innova/etusivu.html

Kuva Simon le Roux, Aalto

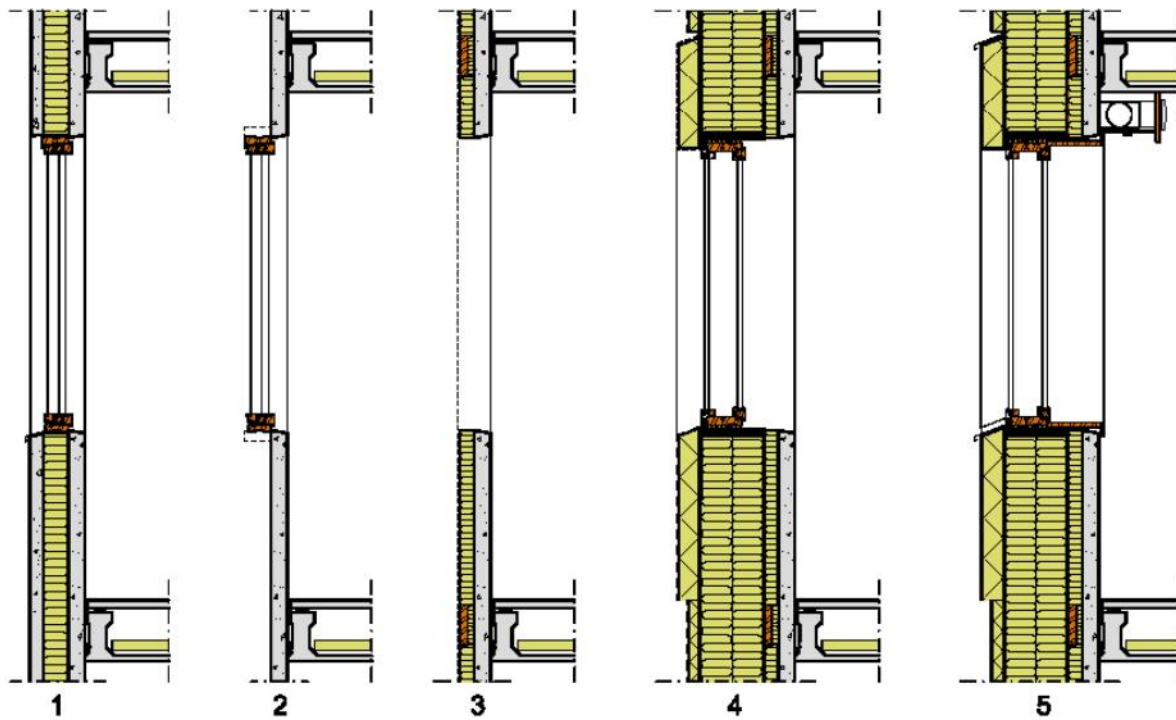
Seinärakenne: betonisandwich julkisivu 1970 - luku

SANDWICH SEINÄ
80 mm betoni
90 mm mineraalivilla
40 mm betoni

$U=0,53 \text{ W/m}^2\text{K}$

RIIHIMÄKI SUOMI, TES KORJAUS

INNOVA - HANKE

parocfi.virtual35.nebula.fi/innova/etusivu.html

Kuva Simon le Roux, Aalto

PAROC Innova - hanke
Ensimmäinen Suomessa toteutunut FES korjaus

<http://parocfi.virtual35.nebula.fi/innova/>

Yrsa Cronhjort
22/29/2012

Kuva Simon Le Roux, Aalto

RIIHIMÄKI SUOMI, TES KORJAUS

INNOVA - HANKE

parocfi.virtual35.nebula.fi/innova/etusivu.html

Kuva Simon le Roux, Aalto

1.12.12, klo 10:15 , nimpäivät: [Riitta](#)

IDO IDO kylpyhuone - parempi elämä

Info Litty jäseneksi

Tunnus Salasana >>

☒ Muista salasana

Haku Hae

Etusivu TaloyhtiöOptimi Jäsenpalvelut Tarjouspyynnöt Palveluhakemisto Kysy,Vastaamme Jäsentukku Rakentaja Puutarha

Esittely Sanasto Verkkoletti Korttipalvelu Sää Karttahaku - Info - Messut Yhteystiedot Yhteistyökumppanit Palaute

Omataloyhtio.fi

- + Taloyhtiöt ja omistajuus
- + Taloyhtiön hallinnointi
- + Taloyhtiön talousasiat
- + Taloyhtiön korjaushanke
- + Kiinteistönvälitys, huoneistot
- + Kunnossapitovastuu
- + Suunnittelu ja valvonta
- + Laki ja määräykset
- + Rahoitus ja vakuutukset
- + Perustukset ja alapohja
- + Vesikatto ja yläpohja
- + Julkisivut, ikkunat ja ovet
- + Vesi ja viemärinti
- + Lämmitys
- + Ilmanvaihto ja sähköistys
- + Taloyhtiön yhteiset tilat
- + Huoneiston remontointi
- + Pihatilat

Innova etenee, nyt on katto paikoillaan!

Viimeinen neljäs katoasta asennuksessa

Rakentaja.fi TV 1/5

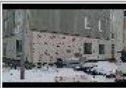
Riihimäen Innova-kohteesta korjataan passiivitalo. Suomalaisen määritelmän mukaan se tarkoittaa sitä, että tässä nimenomaisessa kohteessa tilojen lämmitystarve on alle 25 kWh/(m²a).

Normaalista saneerauksesta poiketen pyritään suurin osa julkisivuremontin työstä tekemään muualla kuin työmaalla. Uusi julkisivu tuodaan kohteelle 12 metriä korkeina elementteinä. Elementit valmistetaan tehtaalla ja tuodaan kohteelle juuri ennen asennusta.

Julkaisupäivämäärä
12.12.2011

Julkisivutyöt edistivät IV-kanavien eristys
30.1.2012

Innova-kohteella parvekkeiden asennus alkamassa
11.1.2012

Elementit asennettu, sisätyöt käynnissä
28.11.2011

Enää yhdeksän elementtiä asentamatta
11.11.2011

Useita eri työvaiheita meneillään
28.10.2011

Elementtien saumausta ja vesikaton aloitus
10.10.2011

Elementtien asennus käynnissä
27.9.2011

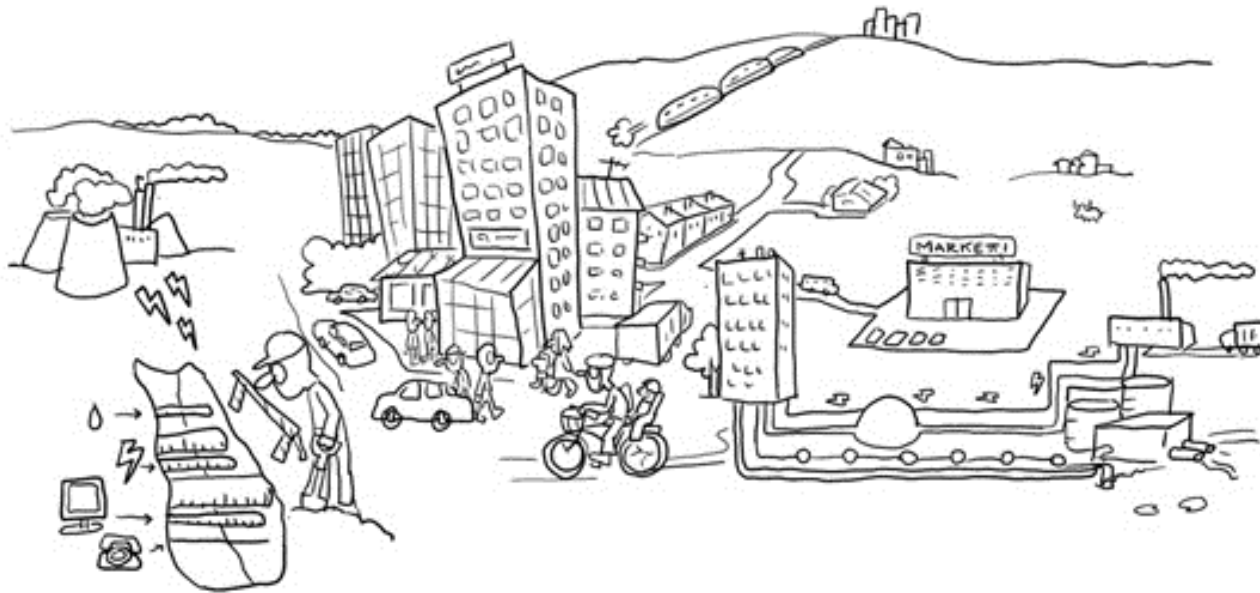

Ensimmäiset elementit on nyt asennettu
9.9.2011

Saneeraus passiivitaloksi alkaa
4.8.2011

PUUN MAHDOLLISUUDET LÄHIÖSANEERAUKSESSA AALTO-YLIOPISTO

TES Energy Facade: SmartTES - hanke

TES Energy Façade offers a systemised, timber based element solution for the renovation of building facades. It is an energy-smart approach for the renewal of building envelopes on existing buildings offering new opportunities for wood in refurbishment including new business opportunities.

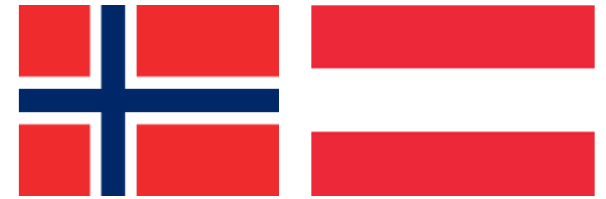
<http://www.tesenergyfacade.com/>

<http://www.woodwisdom.net/>

TES Energy Façade 2008-2010

SmartTES 2010-2013

Hochschule **Rosenheim**
University of Applied Sciences

gumpp & maier
solutions made of timber

drexel und weiss
vordenker der energiewende

PUUINFO

MetsäWood

PAKRAK
PROJEKTINJOHTO

TES ENERGY FACADE

<http://www.tesenergyfacade.com/>

TES EnergyFaçade – prefabricated timber based building system for improving the energy efficiency of the building envelope

funded by:
Woodwisdom Net

Research project from 2008-2009

[http://www.tesenergyfacade.com/download
s/TES_Manual-ebookFINAL.pdf](http://www.tesenergyfacade.com/download/s/TES_Manual-ebookFINAL.pdf)

TES Energy Façade ENERGIATEHOKKUUDEN PARANTAMINEN PUURUNKOISILLA JA ESIVALMISTEISILLA JULKISIVUELEMENTEILLA

Tutkimushankkeen loppuraportti

[http://www.tesenergyfacade.com/download
s/tkk_tes_loppuraportti_2009.pdf](http://www.tesenergyfacade.com/download/s/tkk_tes_loppuraportti_2009.pdf)

TEKNILLINEN KORKEAKOULU
TEKNIKA HÖGSKOLAN
HELSINKI UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

KLIKK

Lähiöiden käyttäjä- ja liiketoimintalähtöinen korjauskonsepti

- Kansallinen hanke
koordinaattorina Oulun Yliopisto
lisätiedot: professori Jouni Koiso – Kanttila
dosentti Anu Soikkeli
- Korjausrakentamisen teollisen korjauskonseptin kehittäminen
- Käyttäjälähtöisyys
- Löytää uusia nykyisiin tuotteisiin perustuvia suunnittelu- ja toteutusratkaisuja
- Eri tuotteiden ja toimitusten yhteensopivuuden varmistavat ratkaisumallit
- Kehittää lähiöiden täydennysrakentamisen malleja
- 2012 - 2014

OY/Tuot.talous

OY/Arkkite.os.

Aalto

VTT

TTY

Stora Enso Oyj

Isover

Finndomo Oy

Profin Oy

U. Lipsanen Oy

Purmonen Oy

Joensuun kaup.

Kouvola kaup.

Porvoon kaup.

Turun kaupunki

ISS Proko Oy

Lisätietoja

T&K HANKKEET

PEKKA HEIKKINEN

pekka.heikkinen@aalto.fi

+ 358 50 5174727

YRSA CRONHJORT

yrsa.cronhjort@aalto.fi

+ 358 50 5660802

<http://arkkitehtuuri.tkk.fi/oppituolit/prak/index.htm>

<http://arkkitehtuuri.tkk.fi/engl/woodprog/research.htm>

<http://www.sdfinland.com/>

<http://www.climatefestival2011.fi/>

<http://greenmap.fi/fi/>

<http://www.tesenergyfacade.com>

<http://www.smarttes.com/>

<http://www.e2rebuild.eu/>

<http://www.eco2wood.com/>

<http://www.archdaily.com/174909/liina-transitional-shelter-aalto-university-wood-program/>

<http://living.aalto.fi/en/>

TES *Energy Facade*
E2 ReBuild